

וְכָל הַנֶּאֱרָא וְנִדְחָה שׁוֹב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנֶאֱרָא, וּמָה שֶׁשֵּׁנִי לַעֲלִי (ע, ב) שְׁמוֹתֵי הַפֶּסַח לְאַחַר הַפֶּסַח קִרְבַּ שְׁלָמִים, מְדוּבָר כְּשֶׁלֹּא נִרְאָה וְנִדְחָה, וְכַגֹּון שֶׁנֶּאֱבַד קוּדֵם חֲצוֹת וְנִמְצָא לְאַחַר שְׁחִיתַת הַפֶּסַח, שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הָיָה רָאוּי לְשְׁחִיתַת פֶּסַח וְאִינוֹ דְּחוּי (רש"י). וְהִטַּעַם שֶׁאִשָּׁם שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי כִּשְׁר לַעֲוֹלָה, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי (ע"א), וְאֵין אֹמְרִים שֶׁנִּדְחָה מִיד לְאַחַר שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי כְּמוֹ בַּפֶּסַח שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי, כִּיֹּן שֶׁבַּפֶּסַח מַעֲיָקָר מְעוּבָר בּוֹ גַּם שֶׁם שְׁלָמִים, וְאֵם כֵּן כֶּשֶׁנִּדְחָה מִפֶּסַח נִדְחָה גַּם מִשְׁלָמִים, אֲבָל אִשָּׁם שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי נִדְחָה רַק מֵאִשָּׁם וְלֹא מֵעוֹלָה, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהוּא אִשָּׁם אֵינוֹ עוֹלָה, וּמֵעוֹלָם לֹא נִדְחָה מִשֶּׁם עוֹלָה (חזו"א תְּמוּדָה לֵה, ח).

אֵלֶּא אָמַר רַב פֶּפְא הָא מִנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הֵיא וְכוּ', וְלִדְבָרֵינוּ פֶּסַח לֹא בְּעִי עֲקִירָה, וְאֵם כֵּן כֶּשֶׁמִּתּוֹ בְּעֲלִי נַעֲשֶׂה קִרְבָּן שְׁלָמִים, וְהִטַּעַם שִׁשּׁוּרִפִּים אוֹתוֹ מִיד, מִשּׁוֹם שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר שֶׁשְׁלָמִים שִׁשְׁחַט לִשְׁם פֶּסַח פְּסוּלִים. וּמְדוּבָר כֵּאֵן שִׁשְׁחַט אֶת הַקִּרְבָּן בִּפְרִיֹשׁ לִשְׁם פֶּסַח (רש"י), אֲבָל אִם שִׁחַט אֶת הַקִּרְבָּן בִּסְתִמָּא, כִּשְׁר לְשְׁלָמִים, שֶׁהִרִי הוּא שְׁלָמִים וְסְתִמָּא לִשְׁמָה' [אִמְנָם, לִפִּי הַתִּירוֹצִים הַקְדוּמִים שֶׁל הַגָּמ' שֶׁצִּירָק עֲקִירָה אוֹ שְׁמִדוּבָר בְּדוּחִי, אִם כֵּן גַּם בְּאוֹפֵן שִׁשְׁחַט בִּסְתִמָּא הִרִי זֶה פְּסוּל] (חֲכָם צִבִּי קֶס, יִישׁוּב תְּמִיחֵת הַמַּהֲרֵש"א מְדוּעַ הַחוּצָר רִש"י לִפְרֹשׁ שְׁמִדוּבָר בְּשׁוּחַט לִשְׁם פֶּסַח).

וְלִתְרִיצוֹ שֶׁל רַב פֶּפְא בַּהֲכֹרָה שֶׁעֲקִירָה בְּטַעוֹת הוּא עֲקִירָה (רֵאָה לַעֲלִי ע"ב, א וּבִתּוֹס' שֶׁם ד"ה שְׁמַעַת), שֶׁהִרִי מַחֲשֶׁבָה זֶה פְּסוּלֵת אֶת הַקִּרְבָּן אִף שֶׁחֲשַׁב שֶׁהוּא בְּאִמְתָּ קִרְבָּן פֶּסַח, שֶׁלֹּא יָדַע שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי וְנַעֲשֶׂה קִרְבָּן שְׁלָמִים (צ"ח; רַעֲק"א, אֹלֶם רֵאָה שְׁפַת אִמְתָּ).

דִּהְיָה לִיָּה פְּסוּלֵוּ בְּגוּפֹו, וּמוֹכַח מִכֵּאֵן שֶׁקִּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשַׁבְתָּ 'שֶׁלֹּא לִשְׁמָה' [כִּגוֹן קִרְבָּן פֶּסַח וְחֻטְאָת], נִשְׂרָף מִיד וְאִינוֹ טַעוֹן 'עִיבּוֹר צוּרָה' (ח' מִרְן רִי"ז הַלּוֹי עַל הַרְמַב"ם ע"מ' 94 ד"ה אֹלֶם, אֹלֶם רֵאָה קִהְלוֹת יַעֲקֹב זִבְחִים ב).

דִּהָא לִית לִיָּה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר טוֹעָה בְּדָבָר מִצְוָה פְּטוּר, וּמוֹכַח מִכֵּאֵן, שֶׁהִטַּעַם שֶׁהַמִּשְׁנָה פּוֹטֵרֵת מַחֲטָאֵת כִּשְׁחֻחֻטוֹ וְנִמְצָא טְרִיפָה אוֹ שִׁמּוּכֵי הַבְּעֵלִים אֶת יָדָם מִמֶּנּוּ, הוּא מִשּׁוֹם 'טוֹעָה בְּדָבָר מִצְוָה' וְלֹא מִשּׁוֹם אֹנָס, שֶׁהִרִי מְדוּבָר כֵּאֵן בְּמַשְׁכּוֹ יָדָם שֶׁהוּא אֹנָס, וְאִף בְּזֶה סוֹבֵרֵת הַגָּמ' שֶׁלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חִיִּיב (תּוֹס' לַעֲלִי ע"א ד"ה שְׁחַט, וְרֵאָה מְרוּמֵי שְׂדֵה בְּמִשְׁנָה לַעֲלִי ע"א, שֶׁבְּתַמָּה מְדוּעַ נִמְצָא טְרִיפָה אִינוֹ אֹנָס). וְיֵשׁ שֶׁפִּירֵשׁ שֶׁטַעַם הַפְּטוּר בְּמִשְׁנָה הוּא מִשּׁוֹם אֹנָס (רש"י בְּמִשְׁנָה שֶׁם ד"ה פְּטוּר, וְרֵאָה מְרוּמֵי שְׂדֵה שֶׁם זִבְחַת תּוֹדָה שִׁישְׁבוּ אֶת דְּבָרֵינוּ עִם דְּבָרֵי הַגָּמ' כ'א).

אִם יֵשׁ שְׁהוֹת בְּיוֹם לִידַע וְכוּ' חִיִּיב, וְכִיֹּן שִׁישׁ לוֹ שֶׁהוּא לְבָר אִם מוֹתוֹ בְּעֲלִי, אִינוֹ נִחֲשֵׁב 'טוֹעָה בְּדָבָר מִצְוָה' אֲלֵא שׁוּגַג וְחִיִּיב (רש"י), וְהִתְנָה שֶׁל הַמִּשְׁנָה סוֹבֵר שֶׁגַּם בְּאוֹפֵן זֶה נִחֲשֵׁב 'טוֹעָה בְּדָבָר מִצְוָה', כִּיֹּן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לַחוּשׁ שְׁמָא מוֹתוֹ הַבְּעֵלִים (ר"י מְלוּנִיל ע"א, ב ד"ה מִפְּנֵי).

כְּגוֹן שְׁהָיָה בְּעֲלִיָּה טְמֵאִי מַת וְנִדְחָה לְפָסַח שְׁנִי, וְיֵשׁ שֶׁתַּמּוּהוּ, שֶׁהָיָה אֲפֶשֶׁר לְהַעֲמִיד שְׂרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל דִּבֵּר עַל פֶּסַח שְׁנִי, שֶׁאִם נִטְמָאוּ הַבְּעֵלִים שׁוֹב אֵין לוֹ תַּקְנָה (שְׁפַת אִמְתָּ), אוֹ אִפִּילוּ בַּפֶּסַח רֵאֲשׁוֹן, וְכַגֹּון שֶׁהָיָה הַפֶּסַח בְּסוּף שְׁנָתוֹ, שֶׁאִינוֹ רָאוּי לְפָסַח שְׁנִי (שֶׁם מְדַבְּרִי חֲתָנָה, וְרֵאָה רִב"ן שֶׁבְּמִיָּא עוֹד אֹפֵן שֶׁהַגָּמ' יִכּוֹלָה לְתַרְקֵן).

מִרִּישָׁא הָוָה לִיָּה שְׁלָמִים, אִף שֶׁהִתְכַּוֵּן בִּפְרִיֹשׁ לְשׁוּחֻטוֹ לִשְׁם פֶּסַח, שֶׁכֵּן לְמֵאֵן דְּאִמְרַי פֶּסַח לֹא בְּעִי עֲקִירָה, מִיד כֶּשֶׁמִּתּוֹ הַבְּעֵלִים אוֹ שִׁמּוּכֵי אֶת יָדָם מִמֶּנּוּ נַעֲשֶׂה הַקִּרְבָּן שְׁלָמִים, וּמָה שֶׁהַשּׁוּחֻט סוֹבֵר שֶׁהוּא פֶּסַח אִינוֹ מִשְׁנָה אֶת ה'סְתִמָּא' שֶׁלֹּו שְׁעוּמָד לְשְׁלָמִים (שְׁפַת אִמְתָּ, ע"פ תּוֹס' לַעֲלִי סד, א ד"ה טַעֲמָא), וְאִף לְרֵאֲשׁוֹנִים הַסּוֹבְרִים שֶׁלְמָאֵן דְּאִמְרַי פֶּסַח לֹא בְּעִי עֲקִירָה, אִם שְׁחַט פֶּסַח לְאַחַר זְמַנּוֹ לִשְׁם פֶּסַח אִינוֹ נִחֲשֵׁב שְׁלָמִים, וְרַק אִם שְׁחַטוֹ בִּסְתִמָּא הוּא שְׁלָמִים (רֵאָה מֵאִירִי לַעֲלִי ס, ב ד"ה פֶּסַח, וְרִש"י לַעֲלִי סד, א ד"ה הָא), מִכָּל מְקוֹם פֶּסַח שְׁמֹתוֹ בְּעֲלִי אוֹ שִׁמּוּכֵי אֶת יָדָם מִמֶּנּוּ, נִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ מִיד מִפֶּסַח לְשְׁלָמִים [שֶׁאֵין קִרְבָּן פֶּסַח לֵלֵא בְּעֲלִים], וְכִיֹּן שֶׁהִשְׁתַּנָּה כְּבֵר לְהִיְוֵת שְׁלָמִים, גַּם אִם שְׁחַט אוֹתוֹ לִשְׁם פֶּסַח אִינוֹ חוֹזֵר לְהִיְוֵת פֶּסַח, אֲבָל בַּפֶּסַח לְאַחַר זְמַנּוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּנָּה בְּגוּף הַקִּרְבָּן כְּלוֹם, אִינוֹ נִהְיָ לְהִיְוֵת שְׁלָמִים קוּדֵם הַשְׁחִיטָה, אֲלֵא שֶׁאִם שְׁחַט אוֹתוֹ לִשְׁם שְׁלָמִים נַעֲשֶׂה שְׁלָמִים, וְאִם שְׁחַט אוֹתוֹ לִשְׁם פֶּסַח לֹא נַעֲשֶׂה שְׁלָמִים אֲלֵא נִשְׂאָר פֶּסַח (יִשְׁעוּרִי רַבִּי גִרְשׁוֹן לַעֲלִי ס, ב ע"מ רסו).

דְּקָא שְׁחִיטָה לִיָּה אַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִיִּים, וְעוֹבֵר עַל עֲשֶׂה ד'הַשְׁלָמָה' (רש"י, ע"פ גַּמ' לַעֲלִי נה, ב), וְעֲשֶׂה זֶה אִינוֹ פּוֹסֵל אֶת הַקִּרְבָּן, אֲלֵא שֶׁאִסוּר לְכַתְּחִילָה לְהַקְטִיר אֶת אִימּוּרֵינוּ לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִיִּים, וּמִשּׁוֹם כֵּן שׁוּרְפִים אֶת הַקִּרְבָּן, וְאִף שֶׁקִּרְבָּן שֶׁאֲבָדוּ אִימּוּרֵינוּ אֲפֶשֶׁר לְזָרוֹק אֶת דְּמוֹ וְלֵאכּוֹל אֶת בִּשְׂרֹו [וּבִזְרִיקַת דָּם שְׁלָמִים לְאַחַר תְּמִיד אֵין אִסוּר מִצַּד הָעֲשִׂיָה ד'הַשְׁלָמָה'], מִכָּל מְקוֹם קִרְבָּן שֶׁאִימּוּרֵינוּ מֵעוֹלָם לֹא הִיוּ רָאוּיִים לְהַקְרִבָה, אִינוֹ נִיֵּתֵר בְּזִרְקַת הַדָּם לְחוּד. אוֹ שְׁמִדְאוּרִיָּתָא הַקִּרְבָּן כִּשְׁר גַּם לֵלֵא הַקְטֵרֵת אִימּוּרִים, וּמְדַרְבְּנָן פְּסוּלוֹהוּ שְׁמָא יִבּוֹאוּ לְהַקְטִיר אֶת הָאִימּוּרִין לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִיִּים, וְלִכֵּן שׁוּרְפִים אוֹתוֹ (תּוֹס' יוֹמָא כט, א ד"ה אֲלֵא, וּמִנְחוֹת מֵט, ב סוּף הַעֲנִי, וְרֵאָה עוֹד בִּיאֲדוֹנוֹ לַעֲלִי נה, ב ד"ה שֶׁלֹּא).

עִיבּוֹר צוּרָה בְּעִי, שֶׁאִף שִׁישׁ בּוֹ אִסוּר הַקִּרְבָּה מִשּׁוֹם עֲשֶׂה ד'הַשְׁלָמָה', מִכָּל מְקוֹם מִדְּאוּרִיָּתָא אֵין הַקִּרְבָּן נִפְסַל, וְרַק לְכַתְּחִילָה אִסוּר לְהַקְטִיר אֶת אִימּוּרֵינוּ לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִיִּים, וְאִם זָרַק וְהַקְטִיר הוֹרְצָה. וְאִף אִם נִאֲמַר שֶׁמְדַרְבְּנָן נִפְסַל הַקִּרְבָּן, מִכָּל מְקוֹם בַּפְּסוּל דְּרַבְנָן אֵין שׁוּרְפִים מִיד אֲלֵא רַק לְאַחַר עִיבּוֹר צוּרָה (דְּבֵר שְׁמוּאֵל, ע"פ תּוֹס' בִּימָא כט, א ד"ה אֲלֵא).

תְּעוּבָר צוּרָתוֹ, כְּלוֹמַר, שִׁיפְסַל בְּלִינָה' הַמַּעֲבִירָה אֶת צוּרַת הַבֶּשֶׂר, שֶׁכִּיֹּן שֶׁהַבֶּשֶׂר לֹן לִילָה אֶחָד, הוּא נִפְסַל מִשּׁוֹם 'נוֹתָר' וְטַעוֹן שְׂרִיפָה (רש"י). וְהִטַּעַם שֶׁנִּקְטָלוּ שְׁנֵי 'עִיבּוֹר צוּרָה', כִּיֹּן שֶׁכֵּן פְּסוּל לִינָה הוּא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁעַל יְדֵי הַלִּינָה מִשְׁתַּנִּית צוּרַת הַדְּבָר, אֲבָל קְטוּרַת שֶׁאֵין צוּרַתָה מִשְׁתַּנִּית בְּלִינָה, אֵינָה נִפְסַלֵת בְּלִינָה (מְקַדֵּשׁ דוּד יז, ד, ע"פ רִש"י שְׁבֻעוֹת יא, א ד"ה הוּאִיל). וְיֵשׁ מִפְרָשִׁים, שֶׁ'עִיבּוֹר צוּרָה' הֵיִינוּ שֶׁהַבֶּשֶׂר מִתְקַלְקֵל וּמִשְׁתַּנָּה מִצּוּרַתָה בֶּשֶׂר, וְאִינוֹ רָאוּי עוֹד לְאִכְלִיָה (רַבְנָן חֲנַנְאִי; פִּיה"מ לְרַמְב"ם פֶּסַחִים ז, ט), אֲבָל קוּדֵם שֶׁהִגִּיעַ לְיָדֵינוּ, אִינוֹ יִכּוֹל לְשׁוּרְפוֹ מִדִּין 'נוֹתָר', שֶׁכִּיֹּן שֶׁקִּרְבָּן זֶה כְּבֵר נִפְסַל ב'הִיסָח הַדַּעַת', לֹא חָל עָלָיו פְּסוּל 'נוֹתָר' (נִתְבֵּי קִהְלוֹת יַעֲקֹב הַחֲדָשִׁים פֶּסַחִים ק, אֹלֶם רֵאָה נוֹדַע בִּיהוּדָה תֵּינִיָא יו"ד נג, שֶׁגַּם בֶּשֶׂר פְּסוּל אִסוּר לְאוֹכְלוֹ מִשּׁוֹם 'נוֹתָר').